

روانشناسی فرهنگی

دوفصلنامه علمی، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی (سمت)

دوره ۹، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۴

شاپا چاپی: ۲۵۸۸-۷۲۱۱

شاپا الکترونیکی: ۶۳۸۸ - ۲۶۷۶

نشریه علمی روانشناسی فرهنگی

(Cultural Psychology)

تحلیل برنامه درسی جامعه‌شناسی دوره دوم متوسطه علوم انسانی بر اساس میزان توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی با استفاده از رویکرد اطلاعاتی آنتروپی شانون

سید بهالدین کریمی^۱؛ محمد آرمند^۲

۱. استادیار، گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵، تهران، ایران. نویسنده مسئول: bahaadinkarimi@cfu.ac.ir

۲. دانشیار، گروه برنامه‌ریزی درسی، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی (سمت)، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ‌ها: دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۲۶ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۸	این پژوهش با هدف تحلیل برنامه درسی جامعه‌شناسی دوره دوم متوسطه‌ی رشته علوم انسانی بر اساس میزان توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی با استفاده از رویکرد اطلاعاتی آنتروپی شانون انجام پذیرفته است. روش پژوهش کمی و از نوع تحلیل محتوی است. جامعه آماری شامل کل عناصر برنامه درسی جامعه‌شناسی پایه دهم، یازدهم و دوازدهم رشته علوم انسانی است که با استفاده از روش کل شماری تمام عناصر از جمله اهداف، محتوی، روش تدریس و ارزشیابی مورد تحلیل قرار گرفتند. بدین منظور، ابتدا اهداف و محتوی کتاب‌های درسی هر سه پایه تحلیل شدند، سپس برای بررسی روش‌های پیشنهادی به تحلیل کتاب راهنمای تدریس پرداخته شد در نهایت در بخش ارزشیابی سؤالات مطرح شده در کتاب درسی جامعه‌شناسی تحلیل گردید. برای انجام تحلیل محتوا ابتدا چک لیست مناسبی تهیه و در اختیار اساتید حوزه برنامه درسی و معلمان جامعه‌شناسی قرار گرفت و شاخص‌ها مورد تغییر و تعدیل قرار گرفت که پس از تأیید، چک لیست به تأیید ۶ نفر از متخصصین حوزه مطالعات برنامه درسی و جامعه‌شناسی نیز رسید. برای تجزیه و تحلیل از روش آنتروپی شانون استفاده گردید. با توجه به تحلیل داده‌های به دست آمده از بررسی ضریب اهمیت و رتبه حاصل از سبک زندگی در عناصر برنامه درسی جامعه‌شناسی سه پایه دهم، یازدهم و دوازدهم، نتایج حاکی از آن است که در تحلیل برنامه درسی (هدف، محتوا، روش و ارزشیابی) جامعه‌شناسی دوره متوسطه دوم شاخص تغذیه در پایه دهم با ضریب اهمیت (۰/۲۱۴) در پایه یازدهم با ضریب اهمیت (۰/۲۶۲) و در پایه دوازدهم با ضریب اهمیت (۰/۲۳۷) بیشترین ضریب اهمیت را به خود اختصاص داده است اما دو شاخص فراغت و پوشش اسلامی-ایرانی در هر سه پایه کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند.
واژگان کلیدی: تحلیل سبک زندگی اسلامی - ایرانی جامعه‌شناسی برنامه درسی دوره متوسطه و رشته علوم انسانی	

استناد: کریمی، سید بهالدین، آرمند، محمد (۱۴۰۴). تحلیل برنامه درسی جامعه‌شناسی دوره دوم متوسطه علوم انسانی بر اساس میزان توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی با استفاده از رویکرد اطلاعاتی آنتروپی شانون. *روانشناسی فرهنگی*، ۹(۱)، ۱۶۵-۱۷۷.

<https://doi.org/10.30487/jcp.2026.547786.1844>

© ۱۴۰۴ (۲۰۲۵) نویسندگان مقاله، نشریه روانشناسی فرهنگی، ناشر: سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم انسانی (سمت)

Analysis of the Sociology Curriculum of the Second Year of High School in the Humanities Major Based on the Amount of Attention to the Components of the Islamic-Iranian Lifestyle Using the Shannon Entropy Information Approach

Seyed Bahaadin Karimi¹✉, Mohamad Armand²

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran.
Corresponding Author: bahaadinkarimi@cfu.ac.ir

2. Associate Professor, Curriculum Planning Department, Humanities and Social Sciences Research Institute (SAMT), Iran.

Article Info

History

Received: May 12, 2025

Accepted: August 30, 2025

Keywords

Analysis of Islamic-Iranian lifestyle
Sociology
Curriculum
secondary school and humanities

Abstract

This study aims to analyze the sociology curriculum of the second year of high school in the humanities field based on the level of attention to the components of the Islamic-Iranian lifestyle using the Shannon entropy information approach. The research method is quantitative and of the type of content analysis. The statistical population includes all elements of the sociology curriculum for the tenth, eleventh, and twelfth grades of the humanities field, which were analyzed using the total count method of all elements, including goals, content, teaching methods, and evaluation. For this purpose, first the goals and content of the textbooks of all three grades were analyzed, then the teaching guide was analyzed to examine the proposed methods. Finally, in the evaluation section, the questions raised in the sociology textbook were analyzed. To conduct content analysis, an appropriate checklist was first prepared and provided to the curriculum professors and sociology teachers, and the indicators were changed and adjusted. After approval, the checklist was also approved by 6 experts in the field of curriculum studies and sociology. Shannon entropy method was used for analysis. According to the analysis of data obtained from the study of the importance coefficient and the rank of lifestyle in the elements of the sociology curriculum of the tenth, eleventh and twelfth grades, the results indicate that in the analysis of the curriculum (goal, content, method and evaluation) of sociology of the second secondary school, the nutrition index has the highest importance coefficient in the tenth grade with an importance coefficient of (0.214), in the eleventh grade with an importance coefficient of (0.262) and in the twelfth grade with an importance coefficient of (0.237), but the two indicators of leisure and Islamic-Iranian clothing have received less attention in all three grades.

Citation: Karimi, B., & Armand, M. (2025). Analysis of the Sociology Curriculum of the Second Year of High School in the Humanities Major Based on the Amount of Attention to the Components of the Islamic-Iranian Lifestyle Using the Shannon Entropy Information Approach. *Cultural Psychology*, 9(1), 165-177.

<https://doi.org/10.30487/jcp.2026.547786.1844>

© 2025 Authors, Cultural Psychology.

Publisher: Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (SAMT).

مقدمه

کتاب‌های درسی دوره متوسطه دوم نقش بنیادینی در انتقال ارزش‌ها، نگرش‌ها و الگوهای فرهنگی به نسل جوان ایفاء می‌کنند و در نظام آموزش رسمی ایران، این نقش با اهمیت ویژه‌ای مورد توجه قرار گرفته است. اسناد بالادستی آموزش و پرورش، از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، به صراحت بر ضرورت تربیت نسلی متعهد به سبک زندگی اسلامی-ایرانی تأکید کرده‌اند و این سبک زندگی شامل مجموعه‌ای از ارزش‌ها، رفتارها و نگرش‌های متناسب با آموزه‌های دینی و هویت ملی است (وزارت آموزش و پرورش، ۱۴۰۰؛ شرفی، ۱۳۹۹: ۳۴). کتاب جامعه‌شناسی در رشته علوم انسانی به دلیل ماهیت تحلیلی و اجتماعی خود، ظرفیت مهمی برای بازتولید و تقویت این مؤلفه‌ها دارد، اما پرسش اصلی آن است که این کتاب تا چه میزان توانسته است ابعاد مختلف سبک زندگی اسلامی-ایرانی را پوشش دهد و چه میزان از توجه یا غفلت نسبت به آن‌ها وجود دارد.

یکی از راه‌حل‌های حل مشکلات فرهنگی و اجتماعی جامعه تلاش در جهت حفظ سنت‌ها فرهنگ و تمدن اسلامی ایرانی است. برای مقابله با رواج پدیده تهاجم فرهنگی و حفظ تمدن و فرهنگ ایرانی و اسلامی لازم است آموزش‌های لازم از سنین کودکی و نوجوانی به فرزندان ایرانی داده شود (ایران نژاد و منعمی، ۱۳۹۶: ۵۶). آنتونی گیدنز^۱ (۱۳۸۷) معتقد است: اهمیت یافتن سبک زندگی از پیامدهای تجدد است. فرهنگ مبتنی بر سنت، آداب و رسوم جاافتاده در زندگی را در محدوده کانال‌های از پیش تعیین شده قرار می‌دهد. به نظر گیدنز می‌توان گفت سبک زندگی و برنامه زندگی هر فرد در خلال بازتابندگی خود، نوع انتخاب، شکل‌گیری هویت شخصی با تجدید نظر مداوم در نمای ظاهری و کردار مرتبط با آن و مسئولیت در قبال آن‌ها پدیدار می‌شود (گیدنز، ۱۳۸۷: ۱۲۷). سبک زندگی از مفاهیم مهم جامعه‌شناسی معاصر به شمار می‌آید. چرا که نه فقط زیستن، بلکه چگونه زیستن نیز دارای اهمیت است. دین اسلام نیز هنجارها و ارزش‌های فراوانی در راستای چگونه زیستن مسلمانان به همراه دارد (مختاری و همکاران، ۱۳۹۶). به دلیل اینکه فرهنگ مصرف و الگوی سبک زندگی در جهان بخصوص در ایران رو به جهانی شدن است لذا خطر از بین رفتن الگوی سبک زندگی ایرانی - اسلامی وجود دارد (کشاورز و ترکشوند، ۱۳۹۶: ۳۸). بر اساس ادبیات موجود ابعاد سبک زندگی شامل موارد زیر است: استفاده از کالاها، خدمات و شیوه‌های به کارگیری آنها به ویژه موسیقی و رسانه، الگوی بدن (الگوی تغذیه، آرایش، ورزش، بهداشت سلامت)، الگوی گذران اوقات فراغت و بازی، تفریحات، الگوی پوشش - شیوه تعاملات و روابط اجتماعی، آداب معاشرت، شیوه گفتار و ادبیات، رفتار محیط زیستی، شیوه هویت‌سازی و چگونگی معرفی خود، الگوی ازدواج، همسرگزینی، روابط زناشویی و روش‌های تربیتی، عقاید، باورها، ارزش‌ها و گرایش‌های اجتماعی - کیفیت مشارکت‌های اجتماعی و مدنی، دارایی‌های فرهنگی (کتاب، اثاثیه، تزیین‌های خانه و ...) و علایق هنری است (حاجیانی و صالحی، ۱۳۹۳: ۱۰۳).

مطالعات داخلی نشان می‌دهند که توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی در کتاب‌های علوم انسانی گاه پراکنده و غیرنظام‌مند است. نادری (۱۴۰۱) نیز با تحلیل کتاب جامعه‌شناسی، فقدان توازن میان مؤلفه‌های نظری و عملی را تأیید کرده است. کریمی (۱۴۰۰) و خوش‌خلق (۱۴۰۲) نیز بر ضرورت بازنگری و سازماندهی محتوای کتاب‌های درسی به منظور تحقق سبک زندگی اسلامی-ایرانی تأکید کرده‌اند. مظاهری و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان بررسی سبک زندگی اسلامی در برنامه‌درسی دوره ابتدایی از منظر اسناد تحول بنیادین آموزش

و پرورش، نشان دادند که اسناد تحولی به طور کلی به اکثر مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی در برنامه‌ی درسی دوره‌ی ابتدایی توجه کرده و مؤلفه‌های مذکور پوشش‌دهی مناسبی داشته‌اند. در این میان، بیشترین پوشش‌دهی به ترتیب به مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی، اعمال عبادی و ارزش‌های اخلاقی و کمترین پوشش‌دهی به مؤلفه‌های مالی، مهارت‌های دفاعی-امنیتی و زمان‌شناسی اختصاص داده شده است. در سطح بین‌المللی، مطالعاتی که با روش آنتروپی‌شانون انجام شده‌اند نشان می‌دهند که این روش می‌تواند میزان توجه به مفاهیم فرهنگی و هویتی را در کتاب‌های درسی کشورها به طور دقیق بسنجند (Chen, 2021: 218; Smith & Riley, 2020: 225). پژوهش‌های اخیر نیز نشان داده‌اند که سبک زندگی اسلامی-ایرانی شامل ابعاد فردی مانند ساده‌زیستی، معنویت، سلامت روان و قناعت و ابعاد اجتماعی همچون مسئولیت‌پذیری، عدالت‌خواهی و مشارکت اجتماعی است (رحیمی، ۱۳۹۷؛ ۹۳). غفلت از هر یک از این ابعاد در آموزش رسمی می‌تواند موجب تضعیف هویت فرهنگی و افزایش تأثیر سبک‌های زندگی مصرف‌گرا شود (Hall, 2017: 452; Ahmad & Khan, 2022: 61). این در حالی است که تحلیل محتوای کتاب‌های درسی با روش‌های سنتی اغلب محدود به شمارش واژگان یا مفاهیم است و نمی‌تواند پراکندگی و وزن مفاهیم را به صورت کمی دقیق نشان دهد. در مقابل، رویکرد اطلاعاتی مبتنی بر آنتروپی‌شانون امکان‌سنجش دقیق میزان پراکندگی و اهمیت مفاهیم در متن را فراهم می‌آورد و پژوهشگر را قادر می‌سازد تا تصویر دقیقی از میزان تمرکز یا پراکندگی توجه به موضوعات خاص به دست آورد (Shannon, 1948: 397; Zeleny, 2012: 388; کریمی و عالی، ۱۴۰۳). کاربرد این روش در تحلیل محتوای آموزشی، به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند سبک زندگی و ارزش‌های فرهنگی، نتایج دقیق‌تری نسبت به روش‌های سنتی ارائه می‌دهد و شکاف میان اهداف برنامه‌ی درسی و محتوای واقعی را آشکار می‌سازد (Liu & Yu, 2017; 143; González & etc, 2019: 349; کریمی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷).

با وجود مطالعات متعدد، پژوهش‌های جامع و به‌روز درباره‌ی میزان توجه به سبک زندگی اسلامی-ایرانی محدود است. شکاف‌های پژوهشی موجود شامل فقدان تحلیل‌های کمی دقیق مبتنی بر آنتروپی‌شانون در کتاب‌های جامعه‌شناسی، کمبود مطالعات تطبیقی که ابعاد مختلف سبک زندگی را هم‌زمان بررسی کنند، و نبود تحلیل‌های ترکیبی که داده‌های کمی را با تحلیل کیفی محتوای آموزشی پیوند دهند. این کمبودها سبب شده است که سیاست‌گذاران و مؤلفان درک دقیقی از نقاط قوت و ضعف محتوای آموزشی نداشته باشند و بازنگری‌های موجود اغلب فاقد پایه‌ی علمی کافی باشند. لذا ضرورت انجام پژوهش حاضر از آن جهت اهمیت دارد که با ارائه‌ی یک چارچوب تحلیلی دقیق مبتنی بر آنتروپی‌شانون، میزان توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی در کتاب جامعه‌شناسی بررسی و تحلیل شود. نتایج این پژوهش می‌تواند مبنای بازنگری علمی و ارتقای کیفیت محتوای آموزشی قرار گیرد، به طوری که اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تحقق یابد. همچنین این پژوهش می‌تواند الگویی برای سایر دروس علوم انسانی و رشته‌های مرتبط فراهم کند تا از طریق تحلیل‌های کمی و کیفی، کیفیت محتوای آموزشی بهبود یابد. بر این اساس این پژوهش با انتخاب سه بعد گذراندن اوقات فراغت، الگوی تغذیه و الگوی پوشش از ابعاد سبک زندگی برگرفته از (حاجیانی و صالحی، ۱۳۹۳: ۱۰۵). به دنبال این مسأله است که متون درسی و برنامه‌ی درسی رسمی جامعه‌شناسی که یکی از اهداف عمده آن ارتقاء سبک زندگی اسلامی و ترویج ارزش‌های دینی و مذهبی دانش‌آموزان و نیز تحقق اهداف اعتقادی نظام آموزشی می‌باشد، تا چه حدی توانسته است به این مهم بپردازد. به عبارتی، هدف نهایی تحقیق، ارائه‌ی یک ارزیابی دقیق، علمی و یکپارچه از میزان توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی در کتاب جامعه‌شناسی دوره‌ی متوسطه‌ی دوم رشته‌ی علوم انسانی با استفاده از رویکرد اطلاعاتی آنتروپی‌شانون است.

روش‌شناسی پژوهش

در پژوهش حاضر از روش تحلیل محتوای کمی استفاده گردید. جامعه آماری شامل کتاب جامعه‌شناسی دوره دوم متوسطه رشته علوم انسانی است که با استفاده از روش کل شماری تمام (اهداف، محتوی، روش تدریس و ارزشیابی) مورد تحلیل قرار گرفت. بدین منظور ابتدا اهداف کتاب درسی جامعه‌شناسی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم رشته علوم انسانی، سپس محتوا کتاب‌ها و برای بررسی روش‌های پیشنهادی به تحلیل کتاب راهنمای تدریس پرداخته شد در نهایت در بخش ارزشیابی سؤالات مطرح شده در کتاب درسی جامعه‌شناسی تحلیل گردید. برای انجام تحلیل محتوا ابتدا چک لیست بر اساس سه بعد گذراندن اوقات فراغت، الگوی تغذیه و الگوی پوشش که از ابعاد سبک زندگی برگرفته از حاجیانی و صالحی (۱۳۹۳) تهیه شد و در اختیار استادان حوزه برنامه‌درسی و معلمان جامعه‌شناسی قرار گرفت و شاخص‌ها مورد تغییر و تعدیل قرار گرفت که پس از تأیید چک لیست به تأیید ۶ نفر از متخصصین حوزه مطالعات برنامه‌درسی و جامعه‌شناسی نیز رسید. برای تجزیه و تحلیل از روش آنتروپی شانون استفاده گردید. روش آنتروپی شانون برگرفته از نظریه سیستم‌هاست که پردازش داده‌ها را در بحث تحلیل محتوا با نگاه جدید و به صورت کمی مطرح می‌کند. بر اساس این روش تحلیل داده‌ها، در تحلیل محتوا بسیار قوی‌تر و معتبرتر عمل می‌کند. آنتروپی در تئوری اطلاعات، شاخصی است برای اندازه‌گیری عدم اطمینان که به وسیله یک توزیع احتمال بیان می‌شود.

جدول ۱ مراحل روش آنتروپی شانون

مراحل آنتروپی شانون		مراحل آنتروپی شانون
مرحله اول	ماتریس فراوانی	$P_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{i=1}^m F_{ij}} \quad (i=1, 2, 3, \dots, m, j=1, 2, \dots, n)$ $F = \text{فراوانی مؤلفه} = P = \text{هنجار شده ماتریس فراوانی} \quad i = \text{شماره پاسخگو}$ $n = \text{تعداد مؤلفه} = m = \text{تعداد پاسخگو} \quad z = \text{شماره مؤلفه}$
مرحله دوم	بار اطلاعاتی هر مقوله	$E_j = k \sum_{i=1}^m [P_{ij} \ln P_{ij}] \quad (i=1, 2, 3, \dots, m, j=1, 2, \dots, n) \quad k = \frac{1}{\ln M}$ $E_j = \text{بار اطلاعاتی} = P = \text{هنجار شده ماتریس فراوانی} \quad i = \text{شماره پاسخگو}$ $m = \text{تعداد پاسخگو} = z = \text{شماره مؤلفه} = L = \text{لگاریتم} = n = \text{تعداد مؤلفه}$
مرحله سوم	محاسبه بار اطلاعاتی نشانگرها و ضریب اهمیت	$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^m E_j}$ $E_j = \text{بار اطلاعاتی} = z_j = \text{درجه اهمیت} = z = \text{شماره مؤلفه} = n = \text{تعداد مؤلفه}$

یافته‌های پژوهش

برای بررسی و تحلیل برنامه‌درسی کتاب‌های جامعه‌شناسی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم رشته علوم انسانی ابتدا مجموع فراوانی‌های به دست آمده برحسب هر مؤلفه به تفکیک تهیه شد و سپس داده‌های بر اساس روش آنتروپی شانون به صورت داده‌های بهنجار شده درآمد. پس از آن، بر اساس مرحله دوم این روش، مقدار بار اطلاعاتی داده‌ها به دست آمد و در انتها بر اساس مرحله سوم روش مذکور، ضریب اهمیت اطلاعات به دست آمده نیز تعیین شد تا بدین طریق مشخص شود که به طور کلی بیشترین میزان توجه و اهمیت به کدام سبک تعلق دارد.

جدول ۲ توزیع فراوانی کتاب‌های جامعه‌شناسی بر اساس سبک زندگی در عنصر هدف

مؤلفه‌ها	کتاب‌های جامعه‌شناسی					توصیف آماری	
	شاخص	خرده شاخص	دهم	یازدهم	دوازدهم		مجموع فراوانی
تغذیه	تغذیه رایج	7	3	0	10	13%	
	سلامت تغذیه	9	6	3	18	23%	
	وعده‌های تغذیه	0	0	0	0	0	
	فرآورده‌های غذایی	4	4	0	8	10%	
	پرهیز از اسراف	10	4	16	30	39%	
	پرهیز از پرخوری	0	0	0	0	0	
	پرهیز از اشرافی‌گری	4	7	0	11	14%	
	ارزش غذایی مواد غذایی	1	0	0	1	1%	
	جمع	35	19	24	78	100%	
	کتابخوانی	3	0	4	7	7%	
فراغت	بازی‌های محلی	3	26	22	51	53%	
	فعالیت‌های ورزشی	1	5	0	6	6%	
	فعالیت‌های هنری	6	7	8	21	22%	
	فعالیت در گروه‌های اجتماعی	0	3	3	6	6%	
	فعالیت در تشکل‌های محله مثل مسجد و ...	0	2	0	2	2%	
	کمک به خانواده	1	3	0	4	4%	
	جمع	14	46	37	97	100%	
	پوشش	مدیریت منابع در خرید پوشاک	2	5	18	25	56%
		توجه به حجاب	2	0	6	8	18%
		پرهیز از مدگرایی	1	0	0	1	2%
حفظ آرایش ظاهر		1	0	3	4	9%	
توجه به سنت‌ها		2	2	3	7	15%	
جمع		8	7	30	45	100%	

جدول شماره ۲ توزیع فراوانی کتاب جامعه‌شناسی بر اساس سبک زندگی در عنصر هدف در کل ۳ کتاب جامعه‌شناسی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم دوره متوسطه دوم را نشان می‌دهد. برای مثال در عنصر هدف و خرده شاخص «تغذیه رایج» ۱۰ فراوانی ذکر شده این بدان معناست که در اهداف تدوین شده کتاب درسی جامعه‌شناسی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم دوره متوسطه دوم که در هر درس و در ابتدایی آن درس آمده ۱۰ بار در کل سه پایه دستیابی به اهداف منوط به استفاده از تغذیه رایج می‌باشد. نتایج کامل در جدول به تفکیک آمده است.

تحلیل محتوای

برای تحلیل محتوای کتاب‌های درسی جامعه‌شناسی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم دوره متوسطه دو کلیه محتوای نوشتاری و تصویری کتاب‌های درسی سه پایه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. بر این اساس برای تحلیل تصاویر داخل کتاب از روش ضریب دهی استفاده شد. تصاویر آموزشی به لحاظ یادگیری ارزش یکسانی ندارند بنابراین برای کوچکترین تصویر در یک صفحه ارزش یک (یک خط نشان)، تصاویر تا نصف صفحه ارزش دو (دو خط نشان)، بیشتر

از نصف صفحه ارزش سه (سه خط نشان) و کل صفحه ارزش چهار (چهار خط نشان) می‌گیرد که در این تحلیل نیز از روش ضریب‌دهی برای تحلیل تصاویر بهره گرفته شده است.

جدول ۳ توزیع فراوانی کتاب‌های جامعه‌شناسی بر اساس سبک زندگی در عنصر محتوی

مؤلفه‌ها	شاخص	کتاب‌های جامعه‌شناسی			توصیف آماری
		دهم	یازدهم	دوازدهم	
تغذیه	تغذیه رایج	۳	۳۲	۲۱	۵۶
	سلامت تغذیه	۹۸	۲۰۰	۱۲۹	۴۲۷
	وعده‌های تغذیه	۲۱	۲۲	۴۸	۹۱
	فرآورده‌های غذایی	۴۱	۲۰	۲۱	۸۲
	پرهیز از اسراف	۲۳	۹	۲۰	۵۲
	پرهیز از پرخوری	۱۲	۱۹	۲۵	۵۶
	پرهیز از اشرافی‌گری	۸	۷	۹	۲۴
	ارزش غذایی مواد غذایی	۵	۷	۱۰	۲۲
	جمع	۲۱۱	۳۱۶	۲۸۳	۸۱۰
	کتابخوانی	۴۰	۱۲	۲۷	۷۹
فراغت	بازی‌های محلی	۱۱	۱۷	۷	۳۵
	فعالیت‌های ورزشی	۱	۰	۰	۱
	فعالیت‌های هنری	۸	۱۷	۶	۳۱
	فعالیت در گروه‌های اجتماعی	۴	۸	۱۷	۲۹
	فعالیت در تشکل‌های محله مثل مسجد و ...	۹	۱۰	۳	۲۲
	کمک به خانواده	۲	۲	۶	۱۰
	جمع	۷۲	۶۶	۶۶	۲۰۷
پوشش	مدیریت منابع در خرید پوشاک	۲۱	۲۰	۳۷	۷۸
	توجه به حجاب	۵	۳	۱	۹
	پرهیز از مدگرایی	۰	۰	۱	۱
	حفظ آرایش ظاهر	۰	۰	۰	۰
	توجه به سنت‌ها	۱	۲	۳	۶
جمع	۲۷	۲۵	۴۲	۹۴	

محتوی

جدول شماره ۲ توزیع فراوانی سبک زندگی اسلامی-ایرانی در عنصر محتوا در کل ۳ کتاب را نشان می‌دهد. برای مثال در عنصر محتوی و خرده شاخص «تغذیه رایج» ۵۶ فراوانی ذکر شده این بدان معناست که در محتوی کتاب درسی ۵۶ بار در کل سه پایه به تغذیه رایج توجه شده است. نتایج کامل در جدول به تفکیک آمده است.

- تحلیل روش‌های تدریس

در این بخش و برای تحلیل روش‌های تدریس، به بررسی و تحلیل روش‌های پیشنهادی مندرج در کتاب راهنمای تدریس جامعه‌شناسی سه پایه پرداخته شد. بدین منظور برای هر کتاب، کتاب راهنمای تدریس آن نیز مشخص و از روی روش‌های پیشنهاد شده در آن کتاب این بخش مورد تحلیل قرار گرفت که نتایج در ادامه آمده است.

جدول ۴ توزیع فراوانی کتاب‌های جامعه‌شناسی بر اساس سبک زندگی در عنصر روش تدریس

مؤلفه‌ها	کتاب‌های جامعه‌شناسی			توصیف آماری	
	دهم	یازدهم	دوازدهم	مجموع فراوانی	درصد فراوانی
تغذیه	۸	۳	۰	۱۱	۹٪
	۱۰	۸	۵	۲۳	۲۰٪
	۳	۵	۷	۱۵	۱۳٪
	۴	۸	۷	۱۹	۱۶٪
	۸	۹	۶	۲۳	۱۹٪
	۷	۳	۶	۱۶	۱۴٪
	۰	۰	۰	۰	۰٪
	۲	۳	۶	۱۱	۹٪
جمع	۴۲	۳۹	۳۷	۱۱۸	۱۰۰٪
فراغت	۵	۱۰	۱۱	۲۶	۱۵٪
	۳	۸	۹	۲۰	۱۲٪
	۹	۳	۷	۱۹	۱۱٪
	۷	۹	۶	۲۲	۱۳٪
	۱۱	۱۷	۱۳	۴۱	۲۴٪
	۵	۳	۹	۱۷	۱۰٪
	۷	۹	۹	۲۵	۱۵٪
	جمع	۴۷	۵۹	۶۴	۱۷۰
پوشش	۲	۳	۰	۵	۱۶٪
	۴	۳	۴	۱۱	۳۴٪
	۲	۰	۰	۲	۶٪
	۰	۰	۰	۰	۰٪
	۴	۷	۳	۱۴	۴۴٪
	جمع	۱۲	۱۳	۷	۳۲

روش تدریس

جدول شماره ۴ توزیع فراوانی سبک زندگی اسلامی-ایرانی عنصر روش تدریس در کل ۳ کتاب جامعه‌شناسی به تفکیک پایه را نشان می‌دهد؛ برای مثال، در عنصر روش‌های پیشنهادی تدریس، خرده شاخص «تغذیه رایج» ۱۱ فراوانی ذکر شده این بدان معناست که در روش‌های پیشنهادی تدریس مندرج در راهنمای تدریس کتابهای درسی هر سه پایه ۱۱ بار توجه به این خرده مقیاس شده است. نتایج کامل در جدول به تفکیک آمده است.

- تحلیل ارزشیابی

در نهایت و در بخش ارزشیابی، سؤالات مطرح شده در کتاب‌های درسی که در آخر هر درس یا در داخل همان درس قرار دارند مورد تحلیل قرار گرفت. که نتایج در ادامه آمده است.

جدول ۵ توزیع فراوانی کتاب‌های جامعه‌شناسی بر اساس سبک زندگی در عنصر ارزشیابی					
توصیف آماری		کتاب‌های جامعه‌شناسی			مؤلفه‌ها
درصد	مجموع فراوانی	دوازدهم	یازدهم	دهم	شاخص
۲۴٪	۱۸	۵	۷	۶	تغذیه رایج
۱۵٪	۱۱	۴	۳	۴	سلامت تغذیه
۸٪	۶	۵	۰	۱	وعده‌های تغذیه
۱۳٪	۱۰	۱	۴	۵	فرآورده‌های غذایی
۱۸٪	۱۳	۰	۸	۵	پرهیز از اسراف
۴٪	۳	۰	۲	۱	پرهیز از پرخوری
۴٪	۳	۱	۱	۱	پرهیز از اشرافی‌گری
۱۴٪	۱۰	۳	۴	۳	ارزش غذایی مواد غذایی
۱۰۰	۷۴	۱۹	۲۹	۲۶	جمع
۲۹٪	۳۲	۱۱	۸	۱۳	کتابخوانی
۱۴٪	۱۶	۸	۷	۱	بازی‌های محلی
۱۳٪	۱۵	۸	۵	۲	فعالیت‌های ورزشی
۱۵٪	۱۷	۳	۵	۹	فعالیت‌های هنری
۱۳٪	۱۴	۵	۳	۶	فعالیت در گروه‌های اجتماعی
۷٪	۸	۲	۵	۱	فعالیت در تشکل‌های محله مثل مسجد و ...
۹٪	۱۰	۲	۴	۴	کمک به خانواده
۱۰۰	۱۱۲	۳۹	۳۷	۳۶	جمع
۷۵٪	۱۵	۷	۴	۴	مدیریت منابع در خرید پوشاک
۱۰٪	۲	۱	۰	۱	توجه به حجاب
۰	۰	۰	۰	۰	پرهیز از مدگرایی
۱۰٪	۲	۲	۰	۰	حفظ آرایش ظاهر
۵٪	۱	۰	۱	۰	توجه به سنت‌ها
۱۰۰	۲۰	۱۰	۵	۵	جمع

ارزشیابی

جدول ۵ توزیع فراوانی سبک زندگی اسلامی-ایرانی در عنصر ارزشیابی در کل ۳ کتاب را نشان می‌دهد. برای مثال نتایج تحلیل نشان داد که در خرده شاخص «تغذیه رایج» ۱۸ فراوانی ذکر شده این بدان معناست که در سؤالات مطرح شده در کتاب‌های درسی سه پایه که در آخر هر درس یا در داخل همان درس آمده است ۱۸ بار توجه به این خرده مقیاس شده است. نتایج کامل در جدول به تفکیک آمده است. پس از تحلیل عناصر برنامه‌درسی به تفکیک هر سه پایه، در این قسمت جداول فوق ترکیب و نتایج به تفکیک پایه و عناصر در جدول زیر آمده است.

جدول ۶ فراوانی سبک زندگی در عناصر برنامه درسی جامعه‌شناسی هر سه پایه

پایه	شاخص	تغذیه	فراغت	پوشش
دهم	هدف	۲۵	۱۴	۸
	محتوا	۲۱۱	۷۲	۲۷
	روش	۴۲	۴۷	۱۲
	ارزشیابی	۲۶	۳۶	۵
یازدهم	هدف	۱۹	۴۶	۷
	محتوا	۳۱۶	۶۶	۲۵
	روش	۳۹	۵۹	۱۳
	ارزشیابی	۲۹	۳۷	۵
دوازدهم	هدف	۷۸	۹۷	۴۵
	محتوا	۲۸۳	۶۶	۴۲
	روش	۳۷	۶۴	۷
	ارزشیابی	۱۹	۳۰	۱۰

جدول شماره ۶ فراوانی سبک زندگی در عناصر برنامه درسی جامعه‌شناسی هر سه پایه در عناصر برنامه درسی از جمله هدف، محتوا، روش و ارزشیابی را به تفکیک را نشان می‌دهد.

جدول ۷ داده‌های بهنجار شده تحلیل مؤلفه‌های برنامه درسی مطالعات اجتماعی بر اساس سبک زندگی

پایه	شاخص	تغذیه	فراغت	پوشش
دهم	هدف	۰/۱۰۹	۰/۰۹۵	۰/۰۶۸
	محتوا	۰/۶۲۶	۰/۵۰۸	۰/۳۱۹
	روش	۰/۲۵۵	۰/۵۱۰	۰/۰۹۲
	ارزشیابی	۰/۱۵۱	۰/۲۸۹	۰/۰۷۴
یازدهم	هدف	۰/۰۵۴	۰/۱۶۲	۰/۰۳۸
	محتوا	۰/۶۸۹	۰/۳۸۶	۰/۲۴۷
	روش	۰/۲۱۶	۰/۴۱۴	۰/۱۲۱
	ارزشیابی	۰/۱۵۴	۰/۱۳۶	۰/۰۷۶
دوازدهم	هدف	۰/۱۵۶	۰/۳۲۸	۰/۰۹۳
	محتوا	۰/۷۸۸	۰/۳۲۶	۰/۲۸۴
	روش	۰/۱۱۰	۰/۴۶۸	۰/۰۳۱
	ارزشیابی	۰/۰۶۴	۰/۰۷۶	۰/۰۵۱

جدول شماره ۷ داده‌های بهنجار شده (Pij) حاصل از تحلیل عناصر برنامه درسی جامعه‌شناسی هر سه پایه از جمله هدف، محتوا، روش و ارزشیابی را به تفکیک نشان می‌دهد. پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم شانون مقدار بار اطلاعاتی و ضرایب اهمیت هر یک از شاخص‌ها به دست آمده است. هر مقوله یا شاخص که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از اهمیت بیشتری برخوردار است.

جدول ۸ مقدار بار اطلاعاتی، ضریب اهمیت و رتبه سبک زندگی اسلامی-ایرانی در عناصر برنامه‌درسی

پایه	مقادیر	پوشش	فراغت	تغذیه
دهم	مقدار بار اطلاعاتی Ejz	۰/۷۰۱	۰/۶۱۴	۰/۵۹۵
	ضریب اهمیت Wjz	۰/۲۱۴	۰/۲۰۸	۰/۱۰۸
	رتبه R	۱	۲	۳
یازدهم	مقدار بار اطلاعاتی Ejz	۰/۷۳۸	۰/۵۹۴	۰/۲۵۵
	ضریب اهمیت Wjz	۰/۲۶۲	۰/۲۱۲	۰/۱۱۶
	رتبه R	۱	۲	۳
دوازدهم	مقدار بار اطلاعاتی Ejz	۰/۷۶۳	۰/۳۲۴	۰/۱۶۳
	ضریب اهمیت Wjz	۰/۲۳۷	۰/۱۶۷	۰/۱۹۹
	رتبه R	۱	۲	۳

نتایج جدول شماره ۸ مقدار بار اطلاعاتی، ضریب اهمیت و رتبه حاصل از سبک زندگی در عناصر برنامه‌درسی جامعه‌شناسی سه پایه دهم، یازدهم و دوازدهم را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج، در تحلیل برنامه‌درسی (هدف، محتوا، روش و ارزشیابی) جامعه‌شناسی دوره متوسطه دوم شاخص تغذیه در پایه دهم با ضریب اهمیت (۰/۲۱۴) در پایه یازدهم با ضریب اهمیت (۰/۲۶۲) و در پایه دوازدهم با ضریب اهمیت (۰/۲۳۷) بیشترین ضریب اهمیت را به خود اختصاص داده است. سایر ضرایب و رتبه‌ها به تفکیک در جدول شماره ۴ آمده است.

نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش تحلیل عناصر برنامه‌درسی جامعه‌شناسی دوره دوم متوسطه‌ی رشته علوم انسانی بر اساس میزان توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی با استفاده از رویکرد اطلاعاتی آنتروپی شانون است. با توجه به تحلیل داده‌های به دست آمده از بررسی میزان توجه برنامه‌های درسی جامعه‌شناسی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم رشته انسانی به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی به نظر می‌رسد که در برنامه‌درسی (هدف، محتوا، روش و ارزشیابی) هر سه پایه مؤلفه‌ی تغذیه در رتبه اول و پوشش در رتبه آخر قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت سبک ارجح در برنامه‌درسی جامعه‌شناسی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم رشته انسانی توجه به شاخص تغذیه است و دو شاخص فراغت و پوشش اسلامی-ایرانی کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند.

در تبیین یافته‌ها باید از عان کرد که سبک تغذیه اسلامی-ایرانی به عنوان یکی از موضوعات مهم اجتماعی و سلامت دانش‌آموزان و یکی از ارکان حفظ سلامت افراد در آینده است. هرچند این مؤلفه نسبت به دو مؤلفه دیگر از جمله مؤلفه‌ی فراغت و پوشش اسلامی-ایرانی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است اما نیاز به توجه بیشتر دارد. توجه به سند تحول بنیادین و چشم‌انداز ۱۴۰۴ و نیز اولویت‌های اجتماعی کشور می‌تواند سیاستگذاران برنامه‌درسی را به سوی این اولویت مهم هدایت نماید. از سوی دیگر نحوه گذران اوقات فراغت هم از عوامل متعددی همچون امکانات، گرایش‌ها، برنامه‌ها و ... تأثیر می‌پذیرد و هم بر افکار، عقاید و حتی استعدادهای افراد اثر می‌گذارد. پر کردن مناسب و اثربخش اوقات فراغت و تفریحات مناسب و ثمربخش می‌تواند زمینه مناسبی برای سلامت روانی و جسمانی افراد فراهم نماید. طراحان برنامه‌درسی جامعه‌شناسی توجه چندانی به سبک گذران اوقات فراغت و ترویج سبک اسلامی-ایرانی نداشته‌اند و منشأ این امر را می‌توان در عدم توجه آنان به سند تحول بنیادین و اسناد بالادستی نظام آموزشی و نظام فرهنگی کشور دانست. همچنین توجه به نحوه پوشش افراد و آشنا

نمودن دانش‌آموزان با پوشش‌های مناسب و ارزشمند و توجه به ترویج سبک پوشش اسلامی-ایرانی چندان مورد توجه طراحان برنامه‌دستی نبوده است و این موضوع نیازمند توجه بیشتری است.

آموزش و پرورش به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه‌ی فرهنگی و اجتماعی، نقش بسزایی در شکل‌دهی به هویت و سبک زندگی دانش‌آموزان ایفا می‌کند. تحلیل محتوای کتاب‌های درسی با استفاده از رویکردهای علمی می‌تواند به ارتقای کیفیت آموزشی و فرهنگی منجر شود و ظرفیت انتقال ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی را افزایش دهد. در این راستا، استفاده از رویکرد اطلاعاتی مبتنی بر آنتروپی شانون به عنوان معیاری برای سنجش میزان تنوع و پیچیدگی اطلاعات ارائه شده در کتاب‌های درسی، امکان بررسی دقیق میزان توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی را فراهم می‌سازد. این در حالی است که مطالعات نشان می‌دهد که در کتاب جامعه‌شناسی دوره‌ی متوسطه دوم رشته‌ی علوم انسانی، توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی به صورت پراکنده و بدون انسجام کافی ارائه شده است (صنعت‌خواه، ۱۳۹۸). یافته‌ها همسو با مطالعات داخلی، از جمله نادری (۱۴۰۱)؛ کریمی (۱۴۰۰) و خوش‌خلق (۱۴۰۲)؛ و مطالعات جهانی از جمله Bandura (2001)؛ Smith & Riley (2020)؛ Chen (2021) است. نادری (۱۴۰۱) نیز با تحلیل کتاب جامعه‌شناسی، فقدان توازن میان مؤلفه‌های نظری و عملی را تأیید کرده است. کریمی (۱۴۰۰) و خوش‌خلق (۱۴۰۲) نیز بر ضرورت بازنگری و سازماندهی محتوای کتاب‌های درسی به منظور تحقق سبک زندگی اسلامی-ایرانی تأکید کرده‌اند. سبک زندگی اسلامی-ایرانی شامل مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها، هنجارها و الگوهای رفتاری است که بر اساس آموزه‌های دینی و فرهنگ ملی شکل می‌گیرد (توپا ابراهیمی، ۱۳۹۶). اهمیت پرداختن به این مؤلفه‌ها در کتاب‌های درسی از آن جهت است که دانش‌آموزان با فهم این مفاهیم می‌توانند رفتارهای خود را با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه هماهنگ سازند و هویت فرهنگی خود را تقویت کنند (ادیب و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۴۵). کمبود توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی می‌تواند موجب کاهش انسجام هویتی دانش‌آموزان و کاهش توانایی آن‌ها در تطبیق رفتار با ارزش‌های دینی و فرهنگی شود. بنابراین باید این نکته را مد نظر قرار داد و در طراحی برنامه‌های درسی، بین عناصر برنامه‌دستی هماهنگی درونی برقرار نمود. یعنی باید هم‌خوانی بین اهداف مصوب دوره، محتواهای ارائه شده، روش‌های تدریس و ارزشیابی برقرار باشد. یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که نظام آموزشی کشور باید به آموزش آن همت گمارد سبک زندگی اسلامی-ایرانی است. بر این اساس در راستای حفظ ارزشهای اجتماعی و دینی جامعه اسلامی و ارتقا آن در نسل جدید و نوجوانان، گنجاندن مطالبی در ارتباط با شیوه زندگی دینی الزامی است. بخش مهمی از مطالب درسی در راستای هدف مذکور را می‌توان در دروسی همچون جامعه‌شناسی و دروسی که می‌توان مستقیماً به زندگی عملی دانش‌آموزان ارتباط داد، گنجاند و به ترویج شیوه زندگی نسل جدید کمک نمود و همچنین از اشاعه فرهنگ و سبک زندگی غربی که عمدتاً از طریق رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی در دنیای امروز انتقال و تقویت می‌شود، پیشگیری نمود.

در نهایت، برای ارتقای برنامه‌دستی جامعه‌شناسی و افزایش توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی، پیشنهادها می‌شود که موارد از جمله؛ بازنگری در کتاب و انسجام بخشیدن به مفاهیم مرتبط با سبک زندگی اسلامی-ایرانی و توجه به شاخص‌ها سبک زندگی اسلامی-ایرانی بصورت هماهنگ و یکسان، طراحی فصل‌ها به گونه‌ای که مفاهیم مرتبط با سبک زندگی اسلامی-ایرانی به صورت پیوسته و منسجم ارائه شوند و برگزاری دوره‌های آموزشی برای معلمان جهت تدریس مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی به دانش‌آموزان مدنظر قرار گیرد. در حوزه پژوهشی نیز پیشنهاد می‌گردد سایر برنامه‌های درسی در مقاطع تحصیلی مختلف از جمله ابتدایی نیز براساس مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی تحلیل گردد.

منابع

- ادیب، یوسف و همکاران. (۱۳۹۵). تحلیل محتوای طرح تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران بر اساس مفروضه‌های نظام سلامت با تأکید بر آموزش. *دوماهنامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۹ (۳): ۲۳۴-۲۴۷.
- ایران‌نژاد، پریسا؛ و منعمی، فاطمه. (۱۳۹۶). نیازسنجی برنامه آموزشی بر اساس سبک زندگی اسلامی-ایرانی مقطع متوسطه، تربیت اسلامی، ۱۲ (۲۵): ۷۰-۵۵.
- توپا ابراهیمی، مسعود. (۱۳۹۶). سبک زندگی اسلامی ایرانی. تهران: انتشارات هورین.
- حاجیان، ابراهیم؛ و صالحی، سیدرضا. (۱۳۹۳). *الگوهای سبک زندگی ایرانیان، مجتمع تشخیص مصلحت نظام، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، گروه پژوهش‌های فرهنگی، ص ۹۹-۱۱۲.*
- خوش خلق، علی. (۱۴۰۲). تحلیل سبک زندگی اسلامی در کتب درسی جدید التألیف. *مجله تعلیم و تربیت*، ۱۸ (۴): ۱۱۰-۱۳۲.
- رحیمی، فاطمه. (۱۳۹۷). مبانی نظری سبک زندگی اسلامی-ایرانی. *مطالعات فرهنگی و اجتماعی ایران*، ۹ (۲): ۸۱-۱۰۴.
- شرفی، محمدرضا. (۱۳۹۹). تحلیل سبک زندگی اسلامی-ایرانی در محتوای آموزشی. تهران: سمت.
- صنعت خواه، علیرضا. (۱۳۹۸). کاربرد جامعه‌شناسی در آموزش و پرورش. تهران: انتشارات اودیسه.
- کشاورز؛ سوسن؛ ترکاشوند، سینا. (۱۳۹۶). تبیین سیره تربیتی امام صادق علیه السلام جهت ارائه الگویی برای سبک زندگی اسلامی، تربیت اسلامی، ۱۲ (۲۴): ۳۱-۴۷.
- کریمی، سعید. (۱۴۰۰). سبک زندگی اسلامی و چالش‌های آموزشی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کریمی، سیدبهاالدین و عالی شیرمرد، عبدالله. (۱۴۰۳). رویکرد اطلاعاتی آنروپی شانون در تحلیل محتوی برنامه درسی علوم تجربی. *فصلنامه پویش در آموزش علوم پایه*، ۱۲ (۳۷): ۱-۱۳.
- کریمی، سیدبهاالدین و همکاران. (۱۳۹۹). تحلیل برنامه‌درسی مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی بر اساس سبک‌های یادگیری. *نشریه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۱ (۵): ۴۲-۶۵.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۷)، تجدد و تخصص، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- مختاری، مریم؛ میرفردی، اصغر و عیسانی خوش، کوروش. (۱۳۹۶). عوامل فرهنگی و اجتماعی مرتبط با سبک زندگی اسلامی در بین دانش آموزان شهر شیراز. *دین و ارتباطات*، ۲۴ (۵۱): ۵-۲۷.
- مظاهری، حسن و همکاران. (۱۳۹۵). بررسی سبک زندگی اسلامی در برنامه‌درسی دوره ابتدایی از منظر اسناد تحول بنیادین آموزش و پرورش. *نوآوری آموزشی*، ۱۵ (۵۹): ۷-۳۶.
- نادری، سمیه. (۱۴۰۱). تحلیل محتوای کتاب‌های علوم انسانی بر اساس مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی. *پژوهش در تعلیم و تربیت اسلامی*، ۱۰ (۲): ۶۵-۸۹.
- وزارت آموزش و پرورش. (۱۴۰۰). *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش*. تهران.

Ahmad, A., & Khan, S. (2022). Cultural identity and curriculum in Muslim societies. *International Journal of Islamic Education*, 14(1), 55-73.

Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology*, 3(3), 265-299.

Brown, T., & Lee, M. (2019). Sociological perspectives on lifestyle in education. *Sociology of Education Review*, 91(2), 145-166.

Chen, Y. (2021). Using entropy methods for evaluating cultural content in textbooks. *Educational Measurement Journal*, 28(3), 210-229.

González, J., Ramírez, M., & Soto, L. (2019). Entropy-based content analysis in educational texts. *Journal of Information Science*, 45(5), 680-695.

Hall, S. (2017). *Cultural Representations and Education*. London: Routledge.

Khosravi, M. (2021). Lifestyle challenges in Islamic societies: An educational perspective. *Middle Eastern Studies Journal*, 57(6), 911-930.

Liu, H., & Yu, X. (2017). Entropy methods in curriculum evaluation. *Educational Research International*, 6(2), 33-47.

Shannon, C. E. (1948). A mathematical theory of communication. *Bell System Technical Journal*, 27(3), 379-423.

Smith, J., & Riley, K. (2020). Curriculum analysis and information theory. *Journal of Curriculum Studies*, 52(4), 523-540.

Zeleny, M. (2012). *Human Systems Management: Integrating Knowledge, Management and Systems*. World